

"בתוך הראש" של רב קהילה

הרב שחר בוצחק, רב מושב מבטחים

הקדמה

במאמר זה ננסה "להיכנס לראש" של המשמש רב קהילה, נכיר את הקשיים וההתלבטויות העומדים לפניו, וגם את חששותיו ופחדיו.

תפקידו של רב קהילה שונה מאוד מתפקידו של ר"מ בישיבה או של דיין בבית הדין. בתפקיד זה על רב קהילה לאחוז בכלים שונים ומגוונים, כגון: רגישות, חכמת חיים, יכולת הכלה, יצירתיות הלכתית, ובעיקר הרבה חום ואהבה לאנשי קהילתו.

אקדים כי אני משמש רב בקהילה מגוונת מאוד - יישוב חילוני מובהק שאך מיעוט קטן מאוד מגדיר את עצמו דתי. מורכבות החיים הזאת יוצרת דילמות שלא כל רב קהילה נתקל בהן, והגמישות והיצירתיות ההלכתית לצורך "קירוב רחוקים" מצריכות גם שיקול דעת רב וגם הכרה והרגשה של השטח בפועל. פעמים רבות כשהתייעצתי עם רבותיי על מקרים חריגים שנתקלתי בהם, הרגשתי שלא תמיד אני מצליח לגרום לרב להרגיש את השטח ואת המציאות המורכבת, ואם המציאות אינה ברורה דיה לרב, הפסק יהיה מנותק מהמציאות. לכן אין אנו באים לפסוק כאן הלכות למעשה משום שבכלל כל מקרה יש לדון לגופו של עניין. אך במאמר זה ננסה לחוש את הקשיים והמורכבות שבמשימה לחבר את התורה הרוחנית-השמיימית עם המקרה החומרי-הארצי.

אנו נראה קשיים של פסיקה במצבים של שלום בית, של כבוד הבריות, ולעתים אף חשש אמיתי שהאדם שלפנינו יקרוס, הוא וכל עולמו הרוחני, אם לא יצליח להכיל את התשובה שקיבל.

במקרים שנציג לא נביא את ההלכה למעשה אלא נתאר את שיקול הדעת של הרב.

כפי שכתב הרמ"א:¹

חכם שאסר, אין חבירו רשאי להתיר משקול הדעת, אבל אם יש לו קבלה שטעה, או שטעה בדבר משנה, יוכל להתיר.

זאת אומרת שאת אותו עניין ייתכן שרב פלוני בשיקול דעתו יתיר ואילו רב אלמוני בשיקול דעתו יאסור, ושניהם צודקים משום שאין זו מחלוקת בדבר משנה. אך בסוף תיקבע ההלכה על פי הרב הראשון שלפניו הובאה השאלה.

א. מערכת היחסים של רב הקהילה עם אנשי קהילתו

ראשית כול, נקדים לשאול מהם היחסים של הרב עם אנשי קהילתו? מה משמעות הדבר שאדם פלוני הוא הרב? האם זה אומר שהוא מעין אבא, מדריך רוחני, חבר, או אולי הדיין?

כל תשובה לשאלה זו תגרום לנו לצפות להתנהגות מסוימת של הרב, כל הגדרת תפקיד תביא להתנהגות אחרת הן של הרב הן של אנשי קהילתו.²

אם כן, איזה כובע חובש הרב? דיין, פוסק, מגיד שיעור, חבר קרוב לעצת נפש ועוד תיאורים שונים רבים יכולים להיות תיאורים לתפקיד הרב.

האמת היא שרב קהילה מוצלח הוא כולם יחד.

ננסה להנגיד בין תפקידו של הדיין ובין תפקידו של רב הקהילה. מערכת היחסים בין דיין ובין הנידונים ברורה. הדיין איננו חבר, איננו אבא ואף אינו מדריך רוחני. הוא צינור ה' בעולם להוראת הדין. תובע

1 יורה דעה סי' רמב סע' לא.

2 ייתכנו מצבים שהרב מגדיר עצמו הגדרה אחת ואנשי קהילתו מגדירים אותו הגדרה אחרת. לדוגמה, יכול להיות שרב מגיע לקהילה מתוך מחשבה שתפקידו לפסוק, לדרון וללמד, אך ממש בתחילת תפקידו הוא מוזמן לאירועי קהילה, להרמת כוסית ולשיחה לבני נוער. הרב אינו מבין את ההזמנות הללו, ואנשי קהילה רואים בו משהו אחר שהוא לא היה מוכן אליו.

ונתבע העומדים לפני הדיין, מקבלים פסק הלכה כמופיע בשולחן ערוך, וזו ההלכה ללא עוררין.

לעומתו, מערכת היחסים של רב הקהילה עם אנשי קהילתו היא רבגונית. לדוגמה, סכסוכים משפחתיים רבים מגיעים לפתחו של רב הקהילה. זה יכול להיות בעיות זוגיות, ויכוחים בין אב לילדיו הגדולים, או אפילו מריבה בין אחים על ירושת ההורים. לעתים יש רצון, ואולי אפילו צורך אמיתי, של חלק מבני המשפחה לשתף את הרב כדי שיוכל לעזור. צד אחד פונה לרב לעזרה אך הצד השני מסרב בתוקף. לעתים המחלוקת ביניהם נובעת מיחס שונה כלפי הרב, האחד מתייחס לרב כדיין או כמדריך רוחני, והאחר מתייחס אליו כאל חבר או אבא אוהב, ואינו מעוניין לשתפו ב"כביסה המלוכלכת" שלו.

בניגוד לדיין שהצגנו לעיל, לרב יכולת רבה יותר להתחבר לאנשי קהילתו, וממילא פסיקותיו והנהגותיו יהיו נכונות ומדויקות יותר. אמנם גם הדיין פוסק את הדין מתוך שיקול דעת רחב ומתחשב בפרטי המקרה, אך על רב הקהילה מוטלת המשימה לתת פסקים "עם תעודת אחריות", דהיינו להיות בטוח שהשואל העומד מולו יוכל להכיל את הפסק, אחרת לפעמים יעדיף רב הקהילה להימנע מלהורות ולמצוא פתרונות חלופיים אחרים, וזו אפשרות שבדרך כלל אינה עומדת לפני הדיין.

ב. שלום בית

אחד הנושאים המעסיקים ביותר את רב הקהילה הוא שלום בית של אנשי הקהילה.

התערבות הרב בשלום בית טומנת בחובה כמה בעיות:

- א. העניין רגיש ולא תמיד קל ונוח לשתף את הרב. לפעמים נחשפים דברים שלא בטוח שהרב היה אמור להיחשף אליהם.
- ב. נקיטת עמדה כאחד הצדדים עלולה לפגוע בקשר של הרב עם הצד המפסיד.
- ג. ליווי משפחה או זוג בנושאים רגישים דורש זמן רב וכוחות נפש רבים בכל פגישה, ובדרך כלל למשך תקופה ממושכת. מעמסה זו יכולה לפגוע ביכולת הרב לתת גם למשפחתו ולשאר הקהילה.

ד. העובדה שהרב למד גמרא ופוסקים, ספרי אמונה ומוסר אינה מקנה לו בהכרח כלים מקצועיים בייעוץ זוגי. אמנם הרב בנה לעצמו סולם ערכים בריא ויש לו יושר של עצה טובה, אך במקרים קשים על הרב להיזהר מלחטוא כלפי עצמו וכלפי בני הזוג, ועליו לומר להם שהמצב מורכב מדי בשבילו ועליהם לפנות לאיש מקצוע מתאים.

כל סיבה מאלו עשויה להיות שיקול מכריע אם לעסוק בנושא. רב חכם צריך לחשוב היטב אם נכון מבחינתו לנסות לעזור לאותה משפחה.

ג. ממה הרב מפחד

אחד החששות של רב הוא שיחת טלפון ממספר שאינו מכיר, ובצד השני קול של איש או אישה המעלה שאלה הלכתית מעניינת אך בעלת תשובה מורכבת.

פתגם מפורסם אומר: "רב טוב הוא רב שיכול לענות על אותה שאלה שתי תשובות שונות לשני אנשים שונים". אכן ייתכנו מצבים שלאותה שאלה תהיינה שתי תשובות הפוכות זו מזו, פעמים רבות יש הבדל בין עיקר הדין לבין שעת הדחק.

לדוגמה, בשאלה אם חובה לתת מעשר כספים, ואם כן, אז כמה, תשובה לשאלה זו תהיה מותאמת לשואל, למצבו הכלכלי וכדומה.³ ישנם אנשים שיש לאסור עליהם לתת מעשר כספים מפני שהם עצמם נזקקים לכריות, ויש אנשים שהקב"ה בירך את מעשה ידיהם ובאפשרותם לתרום ולתת לזולת ביד רחבה. רב טוב ידע לענות תשובות שונות לאנשים שונים על אותה שאלה. אך מה יענה רב טוב כשאינו מכיר את השואל מעברו השני של הקו, כשאינו יודע מה מצבו הכלכלי או המשפחתי?

שאלה במעשר כספים היא קלה יחסית, ורב חכם יוכל לחוש את השואל שמעבר לקו ויוכל לפרוס בפניו את האפשרויות ולהתאים לו את

3 מעיקר הדין מקובל לפסוק שמעשר כספים חיובו הוא ממידת חסידות, ויש אומרים מדרבנן וי"א מדאורייתא.

הפסק הנכון לו. אך בנושאים רגישים יותר וחמורים יותר, אנו נתקלים בקושי גדול.

לדוגמה, תיתכן אישה המתקשרת ושואלת שאלה בטהרת המשפחה, שאלה סבוכה מאוד העלולה לדחות טבילה בשבוע, אך היתר אמור להינתן רק במצבי דחק גדולים מאוד. כיצד יש להכריע?

הרב אינו יודע כלום על האישה, וכל שכן על בעלה. האם היא מורגלת בענייני טהרת המשפחה כבר שנים או שמא אלה צעדיה הראשונים והעדינים בתחום טהרת המשפחה ותשובה מחמירה עלולה למוטט הכול? ישנם גם מקרים שהאישה מדברת בלהט גדול על רצונה לשמור על ההלכה, אך דקה אחר כך הרב מגלה שהבעל אינו מעוניין כלל בשמירה על טהרת המשפחה.

באין רב אחר המכיר אותה וביכולתה לפנות אליו, הרב מנסה לגשש בעדינות ולעמוד על מצבם הדתי והרוחני של בני הזוג ככל הניתן בגבול הנימוס הבריאי. הרב מתפלל לבורא עולם שלא תצא תקלה תחת ידו ומכריע אם להקל או להחמיר.

אלו שאלות שתשובות עליהן משאירות לב כבד ותקווה שההכרעה הייתה נכונה.

נוסף על כך, כשרב שומע שאלה הוא צריך גם לשמוע מה מעבר לה. מסופר על אחד מחכמי ישראל ברורות האחרונים שהגיעה אליו אישה בשעה שהעביר שיעור לתלמידיו. האישה שאלה: "כבוד הרב, אין לי יין וחג פסח מתקרב, רציתי לשאול, האם אפשר לצאת ידי חובה של מצוות ארבע כוסות יין בשתיית ארבע כוסות חלב?", הרב הקשיב לשאלה וענה בשלילה, ומיד הוציא סכום כסף גדול מאוד ונתן לאישה שתקנה את צורכי החג. פנו אליו תלמידיו ושאלו: "למדנו רבנו, ארבע כוסות יין עולות סכום כסף קטן, מדוע הרב נתן לאישה סכום כסף גדול כל כך?", חיך הרב וענה: "אישה ששואלת אם ניתן לשתות חלב בלילה הסדר, זה אומר שגם אין לה בשר".

באחד השיעורים שנתתי בטהרת המשפחה, נשאלתי על ידי אישה אם מותר לה לנסוע למקווה עם הרכב בשבת? התשובה ברורה שאין שום היתר לכך, אך התשובה כלפיה אינה יכולה להיות רק "לא!". אישה חילונית הרגילה לנסוע בשבת להוריה, לחברותיה, לחוף הים ולכל שאר עיסוקיה,

הגיוני מאוד מבחינתה לשאול על נסיעה למקווה. לכן גם כשהתשובה ברורה, שאסור לנסוע עם הרכב למקווה בשבת, יש לענות בצורה רכה - אפשר לעזור לה למצוא פתרונות להגעה אל המקווה ללא חילול שבת, או להציע בחיך לדחות את הטבילה למוצאי שבת.

אדם נשוי מתקשר ומספר שיחד עם נרות שבת הוא מדליק גם נר נשמה, והוא מתלבט איזה נר להדליק קודם - נר שבת או נר נשמה. כאן הרב שומע לא רק התלבטות הלכתית, אלא גם שומע שהבעל מדליק ולא האישה, מדוע? מה קרה? האם זה בעקבות מריבה? אולי האישה חילונית? יש גם שאלות מגוונות מאוד שרבנים מסוימים יזדעקו מעצם המחשבה לעשות דבר מסוים ויש רבנים אחרים שיבלעו את הגלולה המרה.

מעשה בבחור חילוני שביקש שאערוך לו מסיבת חנוכת הבית. כמובן שעניתי בשמחה. ואז שאלתי מתוך התעניינות פשוטה: "האם קנית את הבית או ששכרת אותו?", והוא ענה: "לא, פשוט עברתי לגור עם חברה שלי, עכשיו אנחנו חיים ביחד". לאחר שנייה של הלם ועיכול, הבנתי שבעצם הוא מבקש ממני לעשות חנוכת בית לזוג חילוניים החיים יחד ללא קידושין, וכמובן גם ללא טהרת משפחה.

ההתלבטות גדולה. מצד אחד חס וחלילה לתת יד לדבר כזה, ועוד להביא מניין של עשרה אנשים שילמדו תורה בבית שלהם כדי לקדש את המקום שבו חיים שלא כדת משה וישראל! רחמנא ליצלן. הרב יברך את הזוג הזה וישתתף בשמחתם? או לנו מלעשות זאת.

אך מצד שני, במישור המעשי, אני הרב של אותו בחור חילוני ושל חברתו. אם עכשיו אדחה אותו, הקשר יכול להיעלם בקלות. ולעומת זאת, אם אכנס אליהם הביתה ואארגן להם חנוכת בית ושיעור תורה, אולי ביום מן הימים הם יתחתנו ותהיה לי השפעה רבה על האפשרות שישמרו על טהרת המשפחה. נשים רבות שחיו עם בן זוג לפני החתונה, התחילו אחר החתונה לשמור על טהרת המשפחה, ובאותה נקודת זמן חשוב שיהיה רב ברקע - גם לטהרת המשפחה וגם לעניינים אחרים כשבת, כשרות ועוד.

גם במישור ההלכתי אפשר להוסיף שהרי אם זוג חילוניים נשוי שאינו שומר טהרת המשפחה, היה מבקש ממני לערוך לו חנוכת בית, הייתי מסכים לכך אף שהם עוברים על איסור כרת.

אלו שאלות שיש לנשום עמוק ולהחליט, ואם הרב רוצה להתייעץ

עם רבנים נוספים גדולים ומנוסים - הרי הדבר טוב ורצוי, אך בסופו של דבר על ההכרעה להישאר בידינו.

ד. יחס לאחים "רחוקים"

אנו שמחים שאחים שלנו אשר כרגע, לפחות, רחוקים משמירת תורה ומצוות, מגיעים אלינו לבית הכנסת בשבת, אך עם זה נוצרים מצבים הדרושים את הכרעתו של הרב. כמעט כל רב קהילה נתקל בדילמות הלכתיות והנהגתיות כלפי אחים "רחוקים".

לדוגמה, משפחה חילונית אשר רוצה לערוך שבת בר-מצווה לבן בהגיעו לגיל מצוות. בבית כנסת מסודר מאוד המשפחה תודרך בפירוט, בכתב או בעל פה, ויוסבר לה שאסור להגיע במכונית לבית הכנסת, שאסור להכניס מצלמות לבית הכנסת, שיש להקפיד על כשרות הסוכריות או הכיבוד ועוד דברים מעין אלו.

אך בבית כנסת שאינו מסודר מספיק או שאין ידם תקיפה דיה לאכוף דברים מעין אלו, עלולות להיות תקלות. אם חלק מהאורחים העיזו והגיעו במכוניתם עד פתח בית הכנסת, האם על הרב לשלוח את הגבאי להעיר להם? אם החתן בעצמו והוריו, אשר קיבלו הסבר מראש לא להגיע במכונית, אינם מתייחסים אלינו ברצינות, האם עלינו לאפשר עלייה לתורה כרגיל? אולי עלינו להעמיד קרנה של תורה ולא לתת לשם שמים להתחלל? ומה יהיה אם ברכב בא הסבא הקשיש והנכה שאינו יכול ללכת בעצמו אך חשוב לו לראות את העלייה לתורה של נכדו?

כל מציאות היא קשה ומורכבת ועל הרב להכריע מיד. מתפללי בית הכנסת בוחנים כיצד ינהג, ועל הרב לשקול בראשו את השיקולים ההלכתיים, ואת ההשלכות של החלטתו על המשפחה עצמה, המגיעה פעם בכמה שנים לבית הכנסת, ואת רצונות המתפללים לשמור על צביון השבת. הרב גם שואל את עצמו אם עכשיו יתיר את העניין הזה, מה יקרה הלאה, באירועים עתידיים. את כל זה עליו לשקול במספר שניות בודדות, ובורא עולם ייתן לרב חכמה בינה ודעת להחליט נכון.

ברצוני לשתף במקרה שקרה אצלנו בקהילה: במהלך תפילת ערב שבת נכנס באמצע התפילה אדם חילוני כבן ארבעים מהיישוב שלנו, התיישב

במושג אחורי יחסית, ליד מתפלל אחר, והתחיל להתפלל. לאחר מספר דקות הבחין המתפלל שהבחור מוציא טלפון נייד מכיסו ושולח הודעות באמצע תפילת שבת קודש. בטבעיות העיר לו על המעשה. החילוני קם ועזב את בית הכנסת. הקשר איתו נותק במשך חודשים אחדים.

במקרה אני והוא יצרנו קשר, הקשר התפתח ועד היום אנחנו חברים טובים מאוד. הבחור המיוחד הזה הוא בוגר קיבוץ שאכל חמץ בפסח ומעולם לא צם ביום כיפור. ברוך ה' הוא התחיל להתעניין ביהדות, ותהליכי ההתחזקות שלו נמשכו לאורך שנים. באותה שבת, הוא רצה מאוד להגיע לתפילת שבת ולחוות את החוויה הרוחנית, לפגוש את בורא עולם ולהתחבר לשבת, אך אחד מילדיו היה חולה, ואשתו לא הסכימה שהוא ילך וישאיר אותה לבד עם כל המעמסה. לאחר ניסיונות שכנוע רבים מצדו כדי ללכת לתפילה, הם הגיעו לפשרה שהוא ילך עם הנייד ב"מצב שקט" בכיס כדי שאם יקרה משהו היא תוכל לקרוא לו. הבחור שלנו יצא שמח וטוב לב על האפשרות שלו ללכת לבית הכנסת בפעם הראשונה, ושם נזפו בו. הוא נפגע, ועזב.

כשמעירים למישהו, קשה לדעת באיזו נקודה נוגעים בו. ייתכן מאוד שהמתפלל שהעיר לו נהג בצדק, אך יש לדעת שכשמתעסקים בדרושיה עם מתחזקים ובעלי תשובה, השיח, הדיבור, צריכים להיות שונים. תמיד צריך חום ואהבה, אך כאן עוד הרבה יותר.

ה. פסיקה בקהילה

בעולם הפסיקה הרב נתקל בכמה קשיים.

קושי ראשון: המציאות עולה על כל דמיון אדם יכול ללמוד שנים רבות בבית המדרש, אך ביום מן הימים תגיע לפתחו שאלה סבוכה שצריכה מצד אחד עיון רב, אך מצד שני דורשת הכרעה מיידית. ההלכה אינה ברורה לרב והוא צריך ורוצה לעיין בסוגיה לפני שיכריע. אך לא תמיד יש את האפשרות. שאלתי את הגאון הרב דב ליאור שליט"א מה לעשות במציאות שלדעתי ההלכה היא שניתן להקל אך אינני בטוח באותו רגע ואין בידי לברר. הוא ענה שאם זה איסור דאורייתא - אי אפשר להורות להקל, ואם זה איסור דרבנן - אפשר להקל.

קושי שני: מי שמך לאיש שד ושופט עלינו

בסוגיה מורכבת לעתים אני מרגיש שאין זה הוגן שאחליט להקל או להחמיר, כי אכן יש סברות חזקות בשני הצדדים ויש חופש מסוים לאדם להחליט בעצמו אם להקל או להחמיר, ולכן אני מרגיש צורך ורצון לשתף את השואל באפשרויות העומדות לפניו, ולהסביר לו את המורכבות.

אך נתקלתי בשתי בעיות:

הראשונה - לעתים הסוגיה מורכבת מדי עבור השואל. יש לשקוע ראשו ורובו בסוגיה על מנת להבינה, ועל הרב להסתפק במשפט עמום: "יש כאן מקום להקל", או "מותר מעיקר הדין, אך יש מקום להחמיר למי שרוצה".

השנייה - כשהשואל אינו רוצה להחליט, הוא מעדיף שהרב יחליט בעבורו. לפעמים אדם בא לעשות "שאלת רב", הוא רוצה להרגיש שהוא מקבל תורת חיים מהר סיני, בלי התערבות מצדו, והרב, שהוא שגרירו של הקב"ה בעולם מבחינתו, יאמר לו מה לעשות.

קושי שלישי: תלות הרב בפרנסתו מאת הקהילה

בהרבה מקהילות ישראל נהוג בחכמה שהקהילה תומכת כלכלית ברב שלה. עניין זה נובע מתוך הבנה שמצד אחד אנו מצפים מהרב שישקיע זמן רב בקהילתו, אך מצד שני מבינים שגם הרב צריך להתפרנס. כך נוצר קשר מוזר - מצד אחד מטבע הדברים הרב נמצא במקום גבוה יותר משאר בני הקהילה כי הוא הרב, וכך צריך להיות כדי שיוכלו לקבל ממנו דברי חכמה מוסר ולפעמים גם תוכחה, אך מצד שני ה"בוס" של הרב, הדמות המשלמת לו בכל חודש את משכורתו, הוא אנשי הקהילה שלו.

האם זה משפיע על פסיקותיו? האם הרב חופשי מספיק לומר הכול, או שמא הרב ימנע להביע את דעתו כשחשובי הקהל חושבים אחרת? החשש הוא שאין כאן דבר ה' נקי, וזה עלול להשפיע על הנקיות של דבר ה' המופיע במציאות.

דוגמה קיצונית קצת יותר לעניין היא רב צבאי. רב צבאי אף הוא חייל ואף הוא כפוף לפקודות צה"ל. תיתכן מציאות שהוא לא יוכל לפסוק נגד הפקודות, למשל אם הרמטכ"ל יפקוד עליו לפסוק לקולא בעניין שירת נשים, פינוי התנחלויות וכד'. הרב יודע שאם יסרב פקודה הוא עלול

להיות מודח מתפקידו או אף להיכנס לכלא. האם בירור הסוגיה יישאר נקי כשחרב חדה מונחת על צווארו של הרב? אך מצד שני, עם ישראל מדורי דורות נהג שהקהילה החזיקה כלכלית את הרב שלה, וגדולי ישראל ורבנים חשובים מאוד שימשו בתפקידים עם שכר, ולכן אין אנו יכולים להרהר על שום רב המשמש בתפקיד, צבאי או אזרחי, ואנו סומכים עליו שיהיה נאמן לדבר ה' תמיד. אך הרב עצמו נמצא במלחמה תמידית על נקייתו וטהרתו כדי שפסיקתו תהיה ישרה.

ו. כשרות בקהילה

התמודדות קשה נוספת היא היענות להזמנות מצד אנשי קהילתו לסעוד אצלם ארוחות שבת וכדומה. הרב מרקדק מן הסתם בהלכות כשרות, ועל כן יכול לאכול אצל משפחות תורניות יותר ולא לאכול אצל משפחות אחרות. אך הוא יצטרך להימנע מאכילה גם אצל משפחות תורניות כדי לא לפגוע באחרות.

לפני הרב שתי אפשרויות: לאכול אצל כולם או לא לאכול אצל אף אחד. כל רב מגבש את דעתו בעניין זה כבכל עניין אחר על פי אופי פסיקותיו בכלל ועל פי השקפתו ותפיסת עולמו את חשיבות הנושא. אינני בא להכריע, אך לעניות דעתי התארחות של רב בסעודה היא כמעט בגדר מצווה, ולעתים אף מצווה ממש. השפעתו של הרב על משפחה בסעודת שבת אחת יכולה להיות רבה יותר ממאה דרשות ושיעורים. הסכמת הרב לאכול מהעוגה שבעלת הבית הכינה... כמה פעמים ראיתי את מבטה העוקב של בעלת הבית כשהניחה לידי את העוגה, ומבט זה לא פסק עד שלא אכלתי ממנה מעט.

שבירת המחיצות ומוכנות הרב לסעוד עם אנשי הקהילה הן כבוד בשבילם באשר הם מארחים את הרב שלהם וטורחים לפני כן בעבורו. הרב באכילתו מניח את עצמו עם אנשי הקהילה באותה רמה, אין מסר שהרב הוא ברמת בד"ץ והאנשים הפשוטים ברמת "רבנות", כולנו כשרים.

כמובן במשך הסעודה הרב זוכה להתחבר ללבבות האנשים מסביב לשולחן, ושלא כמו במפגש שכלי בדרשה או בשיעור, כאן יש הזדמנות נפלאה לחבר ללבבות. האווירה הבלתי מסגרתית של ילדים המשחקים

ורבים סביב השולחן, המחמאה לבעלת הבית על הבישולים, המפגש עם ילדי המשפחה והשיחה אתם, כל הדברים הללו ועוד מהווים דבר חשוב בפני עצמו ואף יכולים להוות בסיס חזק ומוצק לקומה רוחנית על גבי הקשר החם.

אמנם אין מנוס מהתמודדות עם השאלה ההלכתית של הכשרות. בזה נחלק את סוגי המשפחות לשלושה סוגים:

סוג ראשון - המשפחות שהרב יכול לאכול אצלן ללא שום חשש.

סוג שני - משפחות מסורתיות שרמת הכשרות אצלן בינונית.

סוג שלישי - משפחות חילוניות המוחזקות לנו ללא רמת כשרות בסיסית.

במשפחות ללא רמת כשרות - אין לנו מנוס. אם אכן המטבח טרף, או יש כאן חשש של איסור אחר, אין לנו עצה מעשית לאכול בצורה רגילה, אלא אם כן המשפחה תהיה מוכנה לערוך שינויים כאלו ואחרים לטובת אותה הסעודה.

במשפחות מסורתיות - הרב יצטרך ידע הלכתי וגם מציאותי כדי לדעת ללכת בין הטיפות ולבחור נכון מה לאכול, ולעשות זאת בנועם ובחכמה. יש לדעת כי ההלכה נותנת מרחב הלכתי, כגון שבשעת הדחק כשאיןנו יודע אם הפירות והירקות שיוגשו מעושרים, הוא יכול להפריש תרומות ומעשרות מערב שבת (ויש לדעת היטב איך עושים זאת⁴). כמו כן יש פוסקים⁵ המתירים גם ליוצאי ספרד לאכול בשר שספק אם הוא "בשר חלק", וכן בטבילת כלים יש מקילים באורח⁶ ועוד כהנה וכהנה פרטים העלולים לעלות בסעודה.

אך בסופו של דבר הרב הוא שיחליט לעצמו אם להסתמך על קולות והיתרים או לא. כאן תהיה חשובה מאוד השקפת עולמו של הרב אם יש צורך אמיתי לסמוך על קולות אלו או לא, אם יש פה ערך חשוב מאוד הנחשב מבחינתו "שעת הדחק" או לא.

4 שמירת שבת כהלכתה, חלק א פרק יא.

5 הגר"ע יוסף זצ"ל, ספק אחד אם הבשר חלק או לא, ספק שני שמא הלכה כרמ"א.

6 שו"ת בית אבי חלק א סימן קטז.

ז. שנא את הרבנות או אהב את הרבנות – האם כדאי לאדם לשאוף להיות רב קהילה?

תפקיד הרבנות הוא תפקיד קשה ומורכב. צריך בו הרבה תפילה ותחנונים לריבוננו של עולם שיאיר עינינו בהלכה ובהנהגה. וכבר נהג התנא הקדוש רבי נחוניא בן הקנה להתפלל לפני שהורה הלכה:⁷

יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה... ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא.

כל בוקר עומד אותו תנא קדוש בפתח בית המדרש ומתכונן למאות השאלות שעתיד להישאל במהלך היום הקרוב, והוא ירא יראת ההוראה. לכן הרגיש צורך לתקן תפילה מיוחדת, הרגשה כמו של חרב חדה המונחת מעל ראשו של הפוסק אם יכריע נכונה.

ולמרות כל זאת ידע רבי נחוניא להודות על הזכות שלו:

מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש.

מנגד תמיד מצלצלת המשנה ממסכת אבות:⁸

שמעיה ואבטליון קבלו מהם... שנא את הרבנות.

חלילה לנו להבין את "הרבנות" כאן כמו שאנו משתמשים במילה זו בימינו, אלא להפך, ונביא את דברי הרשב"ץ:

ושנא את הרבנות... וענין רבנות, שלטנות. וחלילה מלמנוע לאדם שלא ישתדל לבוא לידי רבנות של תורה. וכבר אמרו בסוף קדושין [פב א], רבי נהוראי אומר, מניח אני כל אומניות שבעולם ומלמד את בני תורה, שכל אומניות שבעולם הרי הם בטלות בעת הזקנה והוא מוטל ברעב, והתורה עומדת לאדם בילדותו וזקנותו ונותנת לו אחרית ותקוה... אבל רבנות זו ששנינו כאן היא, לנהוג שררה על הצבור במילי דעלמא.

זכות גדולה היא לרבנים המשמשים רבני קהילות, וזכות גדולה היא לקהילה אשר שמה על ראשה את רבה ככתר מלכות. יהי רצון שיתברכו כל הרבנים וקהילותיהם ויעלה זיווגם יפה תמיד.

7 ברכות כח, ב.

8 א, י.